

Aquest article és atípic respecte dels anteriors de la mateixa autora. Fins ara, havia reflexionat –tant a partir de la teoria com de la pràctica– sobre l'ensenyament-aprenentatge de la lectura i l'escriptura a diferents nivells educatius i àrees de coneixement. El tema és el mateix, però canvia del tot l'òptica, el punt de mira. L'autora pateix una alèxia pura que li impedeix llegir. A partir d'aquesta mancança, reflexiona sobre la lectura i els lectors

El que he après de lectura ara que no sé llegir

Àngels Prat i Pla

Professora emèrita del Departament de Didàctica de la Llengua, la Literatura i les Ciències Socials.
UAB
angels.prat@uab.cat

Vaig començar a gestar l'article fa aproximadament un any i mig. Pot semblar que no és gaire temps per haver de justificar-ho. El tema, l'aprenentatge de la lectura, tampoc no és aliè a la meua trajectòria professional com a professora del Departament de Didàctica de la Llengua, la Literatura i les Ciències Socials de la UAB. Què és, doncs, el que fa diferent aquest article de treballs anteriors? El fet és que un accident a la zona del llenguatge del cervell m'ha pres allò que fins fa poc temps m'havia semblat impossible de perdre: la capacitat de llegir.

Des dels inicis de la malaltia, intento fer-me conscient d'aquest fet: no sé llegir. Repeteixo: llegeixo poc (si ho faig és lletra a lletra), lentament i amb tots els errors que us pugueu imaginar.

I aquí ja es poden entreveure les motivacions per escriure sobre les dificultats de lectura. Com a mestra, he conegut infants que per una raó o altra no llegien al nivell que seria d'esperar. Ara, arran de la malaltia, he conegut un altre col·lectiu d'adults que per accident han perdut les seves capacitats i difícilment les recuperaran. No cal dir que la lesió que tinc em fa sentir molt pròxima a totes aquestes persones. Ara experimento, cada dia, cada moment, una sensació de desubicació respecte de la gran majoria de lletrats. Continuament vivim situacions que ho refermen: no pots llegir rètols, ni indicacions de la ciutat, no pots triar per tu mateixa un menú, no pots, no pots... Ras i curt: tots plegats formem un grup que viu al marge de tot el que fa referència a la comunicació escrita.

En aquest punt, convé aclarir la naturalesa de la lesió. La causa és una infecció per toxoplasmosi allotjada al cervell; la conseqüència, una alèxia pura. Per explicar-ho, he demanat ajuda a un especialista del centre de Logopèdia de l'Hospital de la Vall d'Hebron de Barcelona, Álvaro Pérez. Transcriu textualment la informació que m'ha facilitat:

L'alèxia es defineix com la pèrdua total o parcial de la capacitat per comprendre el llenguatge escrit a conseqüència d'una lesió cerebral en adults prèviament alfabetitzats.

La lesió pot afectar les àrees del cervell (sobretot de l'hemisferi cerebral esquerre) de l'escorça occipital (àrea de la visió) i de la circumvolució fusiforme adjacent o àrea visual per a la forma de les paraules, i de la zona temporoparietal (zona de l'accés al significat de la paraula), incloent-hi l'anomenada circumvolu-

ció angular, una part del cervell que connecta els estímuls visuals amb les representacions ortogràfiques emmagatzemades prèviament.

El dèficit alèxic pot ser lingüístic (alèxia afàsica) o visual/visuoperceptiu (alèxia sense agrafia o pura), i pot estar acompanyat d'altres alteracions de tipus agnòsic o relacionats amb el camp visual (hemianòpsia).

Intento entendre què és l'alèxia pura amb les meves paraules. S'hi destaca la idea de desconexió, és la que se'm fa més entenedora. Desconexió entre la zona de les imatges i la del llenguatge. Això és el que m'impedeix llegir. Perquè ens entenguem: miro les paraules o les lletres i no les reconec. Tots els grafismes em semblen coneguts, pròxims, però no els sé llegir. Per això faig aproximacions, amb molts números per errar. L'alteració ocular (*hemianòpsia*) em redueix el camp visual, de manera que el cervell no veu la dreta. Aquesta reducció afecta tant la lectura com la vida.

El que és sorprenent és que escric bé, com sempre, vaja. L'escriptura segueix el pensament. No he de pensar com és tal o tal lletra, sinó que sorgeixen espontàniament. L'explicació científica és prou clara: La capacitat d'escriure no s'hauria perdut perquè l'escriptura és processada a les àrees motrius, i la lesió cerebral no hauria afectat aquesta altra connexió. Escric amb correcció a mà i amb ordinador. Crec que ho puc fer amb ordinador perquè des de molt jove vaig aprendre a escriure sense mirar el teclat (tinc la memòria al cap dels dits). Si hagués de buscar lletra a lletra ja fóra diferent.

Per sort, la ment continuava activa, de manera que de seguida se'm va ocórrer que, sense eludir ajudes externes, jo mateixa podia fer el paper de mestra i d'aprendre lentament. Podia ser productiu que jo mateixa fes d'investigadora i d'investigada. Anàvem plegades, no em perdia res relacionat amb el procés lector. Em semblava que també em podia ajudar a recuperar-me. La meua ingenuïtat em feia pensar que un cop definides les dificultats podria dissenyar un pla de recuperació. Després la realitat et fa adonar que tant de bo que fos tan fàcil! Malgrat les dificultats, tenia confiança en aquest mètode i anava escrivint a la meua llibreta tot allò que em semblava rellevant.

Per entendre la naturalesa de les anotacions, en selecciono dues:

1) «Quan em pensava que encara sabia llegir», en què utilitzava estratègies que partien dels meus coneixements, no pas del text (recordeu la desconexió entre grafismes i llenguatge). Les falses hipòtesis em conduïen a una lectura errònia.

2) «Empaitant lletres per tot arreu», en què reflecteixo el desconcert davant lletres que ja no reconeixia.

Retornem, però, al títol que encapçala l'article: ¿n'he après res de lectura des que tinc alèxia? Fins ara, encara no he recuperat la capacitat lectora, que és l'objectiu que m'he fixat des del primer moment. En aquest sentit, he fracassat. I podeu ben creure que hi he posat tot l'interès de què he estat capaç. Des que vaig ser conscient que no sabia llegir, m'he concentrat en el

problema, he tingut un pensament únic, fixat en la meua lectura: tot ho analitzo, tot ho escric, tot em sembla objecte de reflexió, escric tot el que em sembla rellevant. És obsessiu: hi penso quan camino, menjo, descanso... en qualsevol moment del dia o de la nit. He de reconèixer, però, que he fet molt camí, vull dir que he après, he repensat i revisat coneixements que em semblaven ben fonamentats. En aquest article, només em referiré a aquelles qüestions que m'han comportat dubtes, o que m'han capgirat coneixements que considerava ben assentats.

La primera sorpresa fou comprovar que no podia llegir, malgrat que escrivia sense dificultat. Res del que havia après en la meua dilatada formació lingüística i psicopedagògica m'explicava aquest comportament. Havia de recórrer a la neurologia per entendre'n la causa, un camp d'estudi certament complex. Ara sé que escriptura i lectura segueixen circuits diferents en el cervell, de manera que et pot passar, com en el meu cas, que em falli la lectura, però mantingui intacta l'escriptura.

M'he fet conscient que els lectors experimentats no es poden imaginar la tristesa i la soledat dels no lectors. Miro la gent que llegeix a l'autobús; intento endevinar el títol del llibre i de l'autor, miro l'expressió de la cara per imaginar-me què deuen sentir. A través dels vidres, veig botigues, rètols, carrers i places, tot convida a llegir. Aquesta melangia crec que deu abastar infants i adults, perquè tots vivim al marge dels lletrats. Els infants pateixen per tenir minvades unes capacitats que tenen com-

panys de classe, i no saben explicar-se el perquè. En el meu cas, per la sensació de pèrdua, que es manifesta contínuament.

He après, i aprenc cada dia, la senzillesa i, a la vegada, complexitat de l'abecedari. Quina meravella! Fixo la mirada una i altra vegada en les lletres. Només vint-i-sis signes que proporcionen infinites possibilitats per produir allò que encara mai ningú no ha escrit. Quantes provatures al llarg de la història per arribar a aquesta simplicitat. Però això no treu que a mi i als lectors principiants ens facin anar de corcoll: lletres que s'assemblen tant que es confonen, lletres amb més d'un so, lletres diferents amb un mateix so... Me n'he meravellat com no ho havia fet mai. Sabeu què em passa? Doncs que m'equivoco amb les mateixes lletres que els infants, són aquelles que en la terminologia escolar se'n diu *lletres que enganyen*, que vol dir que ens porten a confusions en lectura o escriptura.

Tinc molts dubtes, molts més que quan llegia; n'hi ha un que se'm fa present insistentment: de llegir, se n'aprèn llegint? Majoritàriament la resposta seria afirmativa i tindrien raó. Però jo parlo de lectors amb dificultats, de quan llegir es converteix en un turment, de quan no en tens gens ni mica de ganes. M'imagino a mi mateixa llegint amb tantes dificultats com tinc i us puc assegurar que no m'és gens agradable. En aquestes situacions es tendeix a fugir de tot el que conté lletra. Com s'ha de fer, doncs, per exercitar-se en la lectura? Potser s'hauria de llegir sense llegir? ¿Sense la pressió de trobar significat? Descobrir el món també es pot fer mirant, parlant, ju-

gant, experimentant o dibuixant. Per altra banda, aprendre a fixar la vista en punts o discriminar imatges també són activitats lectores. S'hauria de procurar de trobar camins alternatius, fent giragonses, si cal, per arribar a la fita.

A un lector se li fa difícil imaginar-se l'esforç que comporta llegir quan no se'n sap o se'n sap poc. Cada lletra, cada paraula requereix tota l'atenció. Per llegir es va esbrinant el so de cada lletra, vigilant de no confondre-la amb cap altra, per la forma, pel so o per la posició. Així, de mica en mica vas confegint paraules que han de tenir sentit, i si no en tenen, vol dir que has equivocat alguna lletra. Aquesta dificultat i lentitud d'execució fatiga, cansa. Llegir és això i, per tant, no és estrany que es defugui, que te n'escapis si pots.

Llegir no hauria de ser una feina solitària. Si es fa en companyia, sigui entre dos o més, desapareixen alguns dels frens del lector. Es pot compartir de moltes maneres i també es poden buscar contextos que ens ofereixin aquesta dosi de goig per la feina. Ara mateix, escric aquest article amb ànims perquè l'he compartit, i espero que ho farà amb moltes més persones. És l'estímul que em mou a continuar malgrat el cansament, que ja em faria abandonar.

Això que diré ara no ho he descobert, però m'hi he reafirmat: quan es llegeix, tant si és una paraula com un text, sempre han de tenir sentit. Perquè ens entenguem, llegir «*La nena mou la mona*», o frases similars, no ens diu res, fins i tot ens fa dubtar que siguin frases gramaticals. Es

podria argumentar que són fàcils de llegir, però què en traiem, si no compleixen la funció de la llengua, que és comunicar? El que no pot ser és que després de l'esforç lector no s'hi trobi res significatiu.

He hagut de rectificar la meua idea que només es fa bona lectura si s'és capaç de fer inferències, que vol dir que es posen en joc coneixements i text per donar-hi sentit. Per la meua situació, ara llegeixo lletrejant o per síl·labes, fent fixacions curtes perquè la vista no m'abasta tota la paraula. Ara sé que són bones les que són útils per a una situació. Llegeixo, doncs, a poc a poc i vaig comprovant si em suggereix algun sentit. I aquí enllaço amb *l'estratègia de reparació*, que consisteix a saber rectificar els errors de lectura pràcticament en el moment que es produeixen.

Hi ha una paraula molt lligada als curriculums escolars: *motivació*. En lectura, apareix en diferents contextos: falta motivació, no està motivat... Com que jo l'he utilitzada sovint, he volgut saber exactament què vol dir, a partir d'esmicolar-la per entendre'n tots els sentits. He vist que hi ha paraules o expressions del mateix camp semàntic: *trobar raons per...*, *engrescar a partir d'una tasca*, *desvetllar les ganes de*, *tenir ganes de*, *voler aconseguir alguna cosa*, *incitar a*, *animar-se a*, *apassionar-se*, *trobar sentit a una tasca...*, en trobaríem una bona pila. Totes ens suggereixen una combinació de disposició per llegir i ajuda externa que sàpiga proposar activitats estimulants i proposar tasques significatives per als infants.

Em sento especialment satisfeta de ser una persona adulta, perquè no tinc altra pressió que la que jo mateixa m'imposo. Tothom és comprensiu amb la meua situació, l'entenen i sé que puc trobar ajuda quan em cal. Tampoc no tinc mestres, que, amb tota la bona voluntat, em bombardegen amb missatges que no sempre entenen els infants, que volen reforçar l'esforç, l'atenció, el treball, el rigor, la reflexió, etc. Tampoc no tinc uns pares que em vulguin ajudar i em facin llegir en lloc de parlar amb ells, de col·laborar a fer el sopar, de mirar la tele o de jugar. Tinc molta sort.

No vull acabar sense parlar de l'ajuda de la informàtica. Només faré referència a programaris que utilitzo habitualment i, per tant, ja els tinc a mà per aplicar-los còmodament: a més dels de tractament de textos i de dibuix, em són del tot necessaris el lector de textos (vozMe o similars), correctors ortogràfics, diccionaris, comunicació (Skype...). Això que he escrit no seria possible sense el concurs de tots. Aquest és un camp en el qual em caldria aprofundir, perquè fins ara només he fet alguns temes, suficients per veure per un forat les immenses possibilitats de desenvolupar-se en aquelles capacitats que no s'ajusten als canons del que, equivocadament, se'n diu normalitat.

Nota final

Em sembla que cal fer un aclariment del mètode de treball per escriure aquest document. No cal dir que la gestació ha

estat lenta i laboriosa. En la mesura que anava construint el text, ho escrivia amb ordinador (a vegades ho feia a mà, però era més per ordenar el pensament, perquè la seva lectura posterior m'era impossible). Després ho feia llegir pel lector, tantes vegades com calia. Escoltava atentament cada lectura per anar modificant el que se'n diu la microestructura (organització de les frases, selecció de mots), i també la macroestructura (que es refereix a l'organització del document de manera que hi hagi una progressió que ordeni les idees i tingui sentit tot el conjunt). Per això anava aternant lectures de petits fragments i d'altres més amplis. Qualsevol canvi que hi he fet ha estat costós perquè implicava la

identificació del fragment en qüestió, que vol dir llegir. Així fent i desfent, posant-hi moltes més hores i força paciència, s'ha anat construint aquest article. L'ordinador ha estat una eina imprescindible, però també comporta molts problemes perquè també has de llegir. Per aquesta raó, he perdut documents, n'he duplicat, n'he barrejat, m'hi ha passat de tot. Ara hi tinc instal·lat un programa de recuperació que m'ha donat molta més tranquil·litat. El corrector també ha estat imprescindible.

Per saber de què parlo, us vull dir que per escriure aquesta part final, he escoltat el lector i he fet les correccions corresponents més de deu vegades.

KITSCAIXA VALORS

Sol·licita el préstec gratuït
dels KITSCAIXA VALORS
al teu centre de
Professors i Recursos

Créixer amb valors

Des de l'Obra Social "la Caixa" posem a disposició dels professors i els alumnes de primària aquest recurs educatiu amb la voluntat de reforçar, des de l'escola, els valors ètics i de convivència.

Connecta't a un món d'activitats educatives a www.educaixa.es

Obra Social "la Caixa"